

Äidinkielen vaikutus S2-oppijoiden partitiivin oppimiseen ja käyttöön

Marianne Spoelman: *Prior linguistic knowledge matters. The use of the partitive case in Finnish learner language*. Oulu: Oulun yliopisto 2013. 392 s. ISBN 978-952-62-0113-9.

Marianne Spoelmanin monografiaväitös-kirja käsittelee viron-, saksan- ja hollanninkielisten S2-oppijoiden partitiivin käyttöä ja sitä, miten oppijoiden äidinkieli vaikuttaa partitiivin oppimiseen. Saksassa ja hollannissa ei ole suomen partitiivia vastaavaa sijamuotoa, kun taas virossa on. Tämä antaa aiheen olettaa, että vironkielisten S2-oppiminen sujuisi helpommin kuin muiden oppijoiden. Partitiivi ei kuitenkaan toimi aivan samalla tavalla virossa kuin suomessa. Näiden kielten välillä on toisin sanoen kontrastisuhte (contrast condition, ks. Ringbom 2007). Ringbom (mt.) sekä Tokowicz ja MacWhinney (2005) ovat huomanneet, että kontrastisuhte, jossa jokin tietty muoto, rakenne tai merkitys toimii eri lailla kohdekielellä kuin äidinkielellä, voi joskus hankaloittaa vieraan kielen oppimista enemmän kuin nollasuhte, jossa tietyllä kohdekielen muodolla, rakenteella tai merkityksellä ei ole vastinetta äidinkielellä. Mikäli tämä pitää paikkansa, on mahdollista, että vironkielisten S2-oppijat kokevat suomen kielen partitiivin käytön haastavana tilanteissa, joissa hollannin- ja saksankieliset oppijat eivät. Spoelmanin väitöskirja on tietääkseni ainoa laajamittainen tutkimus, joka tähän mennessä on pyrkinyt selvittämään, tuottaako kontrastisuhte nollasuhdetta suurempia haasteita kielen oppimiselle. Väitöskirja nostaa esiin ja tarkastelee myös monia muita tieteellisesti kiinnostavia kysymyksiä lähdekielen vaikutuksesta ja siihen liittyvistä tekijöistä.

Tausta ja oletukset

Spoelman esittää moniin aiempiin tutkimuksiin viitaten, että suomen ja viron partitiivi on kehittynyt uralilaisen kanta-kielen separatiivi-sijamuodosta, jonka funktio on verrattavissa nykyisiin elatiivi- ja ablatiivisijoihin. Separatiivisija merkitsi kantakielessä toiminnan alkupistettä; tämän muinaisen sijamuodon funktio näkyy edelleen joissakin suomen kielen sanoissa kuten *kotoa, luota, takaa, ulkoa*. Partitiivi on vuosisatojen mittaan omaksumanut useita lisäfunktioita, kuten käytön tietyissä yhteyksissä objektin sijana (*Ostin maitoa, Luin kirjaa, En saanut kirjettä*), predikatiiveissa (*Kauneus ei ole pysyvää, Kysymykset olivat vaikeita*) ja eksistentiaalilauseen subjekteissa (*Puutarhassa kasvaa omenapuita*). Partitiivin subjektifunktiot ovat kehittyneet miltei samalla tavalla suomessa ja virossa, mutta objekti- ja predikatiivifunktiot ovat vain osittain samanlaisia näissä kielissä. Suurin suomen ja viron välinen ero partitiivin käytössä koskee jaollisia subjekteja (eli aine-, abstrakti-, kollektiivi- tai monikollisia sanoja) määrittäviä predikatiiveja, jotka ovat suomessa johdonmukaisesti partitiivissa (*Kauneus ei ole pysyvää*) mutta virossa nominatiivissa (*Ilu ei ole püsiv*). Spoelman lähtee oletuksesta, että mikäli äidinkielellä on vaikutusta S2-partitiivin käyttöön, vironkielisten oppijoiden S2-tuotokset ovat suhteellisen virheettömiä sekä subjektin että objektin funktioissa, mutta mahdollisesti virheelisiä predikatiiveissa, joissa heidän oletetaan alikäyttävän partitiivia ja ylikäyttävän nominatiivia. Saksan- ja hollanninkielisten oletetaan niin ikään alikäyttävän partitiivia ja ylikäyttävän nominatiivia predikatiiveissa, mutta koska näiden

oppijoiden äidinkieliä ei ole partitiivia ollenkaan, heidän oletetaan alikäyttävän partitiivia kaikissa konteksteissa.

Tutkimusasetelma ja tulokset

Tutkimuksen aineisto on poimittu Kansainvälisestä oppijansuomen korpuksesta (ICLFI), joka koostuu hollannin-, saksan- ja vironkielisten kirjoittamista teksteistä. Analysoitavaksi on valittu yli 1 000 tekstiä, joiden kokonaissanemäärä on 190 992. Kaikki tekstit on jo aiemmin arvioitu CEFR-viitekehysten kielitaitotasojen mukaan. Tekstit on valittu siten, että kaikki kolme kieliryhmää edustavat suhteellisen tasaisesti A2-, B1- ja B2-kielitalitasoilla. Vironkielisten osakorpus sisältää myös joitakin C1- ja C2-tasoisia tekstejä, mutta vastaavia C-tasoisia tekstejä ei ole lainkaan hollannin- eikä saksankielisten osakorpuksissa. Spoelman on etsinyt ja luokitellut analyysia varten kaikki partitiivimuodot ja partitiivin sisältävät lauseet (mukaan luettuna kaikki lauseet, joissa pitäisi olla partitiivi mutta ei ole). Tällä tavoin tutkijan on ollut mahdollista löytää ja luokitella kaikki partitiiviin liittyvät virheet. Analyysin menetelmänä on perusvirheanalyysi, jonka avulla on vertailtu kieliryhmiä taitotasoinnain sekä virheluokittain.

Tulokset osoittavat, että vironkielisten oppijoiden virhemäärä (suhteellinen frekvenssi) on paljon pienempi kuin muiden ryhmien kaikissa virheluokissa paitsi predikatiiveissa, joissa he tekevät enemmän partitiivin alikäyttövireitä (esim. *Pöydällä on *kirjat* pro *Pöydällä on kirjoja*) kuin hollanninkieliset ja melkein yhtä paljon kuin saksankieliset. Tämä on siis yksi alue, jossa S2-oppiminen on vähintään yhtä haastavaa vironpuhujille kuin germaania kieliä puhuville. Muissa konteksteissa vironkielisillä on huomattava etu. Silmiinpistävin tulos on kenties se, että ylikäyttövireet ovat harvinaisia vironkielisten teksteissä mutta yleisiä

hollannin- ja saksankielisten teksteissä (esim. *Elokuva oli oikein *hauskaa*). Vironpuhujat muistuttavat muita ryhmiä eniten predikatiivivirheissään, joista noin 90 % koskee nominatiivin käyttöä partitiivin sijasta. Mutta tässäkin kontekstissa on selkeitä eroja vironkielisten ja kahden muun ryhmän välillä. Vironkielisten teksteissä lähes kaikki tällaiset virheet tavataan myönteisissä lauseissa (esim. *On *olennainen osata puhua vieraita kieliä*), kun taas hollannin- ja saksanpuhujien teksteissä noin 25 % tällaisista virheistä esiintyy kielteisissä lauseissa (esim. *Suomalaiset eivät ole kovin *erilainen*). Kuten edellinen esimerkki havainnollistaa, S2-oppijat käyttävät joskus yksikön nominatiivia monikon partitiivin sijasta. Tämä virhe on tilastollisesti merkittävämpi germaania kieliä puhuvien kuin vironkielisten oppijoiden teksteissä. Toinen merkittävä tulos on se, että vironkielisten partitiivivirhemäärä laskee jyrkästi kielitaitotasoinnain, kun taas hollannin- ja saksankielisten pysyy suhteellisen korkealla vielä B2-tasolla.

Lähdekielen vaikutus

Lähisukukielen puhujat oppivat suomea nopeammin, tekevät vähemmän virheitä ja pääsevät korkeammalle kielitaitotasolle kuin ei-sukukielen puhujat. Onko lähdekielen vaikutus aina yksiselitteisesti myönteinen tai kielteinen? Vai onko mahdollista, että lähdekieli vaikuttaa kohdekieleen yksityiskohtien tasolla yhtä aikaa sekä myönteisesti että kielteisesti? Tutkimuksensa tulosten perusteella Spoelman väittää, että viron vaikutus näkyy selvästi melkein kaikissa niissä kohdissa, joissa suomi ja viro joko ovat toistensa kaltaisia tai eroavat partitiivin käytössä. Vironkielistet oppijat eivät nimittäin tuota paljoakaan virheitä niissä konteksteissa, joissa partitiivi on kieliopillisesti pakollinen sekä virossa että suomessa. Heidän virhemääränsä on toisaalta kaikkein korkeimmillaan juuri niissä konteksteissa,

joissa partitiivi on kieliopillisesti pakollinen suomen kielessä mutta kieliopillisesti vääriin viron kielessä.

Spoelman esittää, että hollantia ja saksaa puhuvilla opiskelijoilla taas äidinkielen vaikutus ei juurikaan näy silloin, kun partitiivia pitäisi käyttää, mutta ei myöskään silloin, kun sitä ei pidä käyttää. Hänen mukaansa tämä johtuu siitä, että he eivät havaitse omassa äidinkielessään mitään, mikä auttaisi heitä ymmärtämään suomen partitiivia tai opastaisi heitä sen käytössä. Tosin hollannin- ja saksankieliset tekevät ylipäättään enemmän virheitä kuin vironkieliset, mutta Spoelmanin tulkinnan mukaan tämä ei johdu lähdekielen kielteisestä vaikutuksesta vaan lähdekielen myönteisen vaikutuksen puutteesta (ks. Corder 1983). Epäilen kuitenkin, että germaansia kieliä puhuvien opiskelijoiden vahva taipumus käyttää yksikön nominatiivia sellaisissa predikatiivikonteksteissa, joissa vaaditaan monikon partitiivia, johtuu melko suoraviivaisesti siitä, että yksikön nominatiivi on juuri se muoto, jota käytetään hollannissa ja saksassa näissä konteksteissa (esim. *He ovat *työtön* = hollanniksi *Ze zijn werkloos* = saksaksi *Sie sind arbeitslos*).

Viron kieli tarjoaa sen syntyperäisille puhujille huomattavia etuja suomen kielen omaksumisessa (ks. Kaivapalu 2005; Kaivapalu & Martin 2007). Se ohjaa ja rajoittaa oleellisesti heidän tekemiään oletuksia siitä, kuinka suomen kieli toimii ja kuinka se ei toimi. Hollanti ja saksa eivät anna puhujilleen yhtä runsasta opastusta, mutta uskon, että nämäkin kielet rajaavat puhujiensa varhaisia oletuksia siitä, mikä on mahdollista ja todennäköistä suomen kielessä ja mikä ei. Germaanisten kielten puhujat keskittyvät vironkielisiä selvemmin siihen, mitä he itse huomaavat kohdekielessä. Toisin sanoen vironpuhujat näyttävät nojautuvan enemmän oletuksiinsa, kun taas germaansia kieliä puhuvat S2-oppijat näyttävät turvautuvan enemmän havaintoihinsa.

Spoelman käsittelee näitä oppijaryhmien välisiä eroja mielenkiintoisella tavalla. Hän toteaa aiempiin tutkimuksiin nojaten, että samankaltaisuuksiin perustuva lähdekielen vaikutus on mahdollista molemmissa tapauksissa. Lähdekielen vaikutus syntyy nimittäin silloin, kun oppijat olettavat, että kohdekieli on suhteellisen samankaltainen kuin heidän äidinkieliensä, mutta myös silloin, kun he havaitsevat kohdekielessä muotoja, rakenteita tai merkityksiä, jotka tuntuvat tulta äidinkielen näkökulmasta. Spoelman huomauttaa, että vaikka hollannin- ja saksankieliset opiskelijat pyrkivät suhteuttamaan havaintojaan äidinkieleensä, he eivät löydä siitä vastinetta suomen kielen partitiiville. Sen tähden he joutuvat turvautumaan S2-syötökseen löytääkseen esiintymiä, jotka paljastaisivat heille, min-kälaisia funktioita suomen partitiivilla on. Näin tehdessään he luonnollisesti päätyvät monesti ylläleistyksiin sekä yksinkertaistuksiin.

Ylläleistyys ja yksinkertaistus

Väitöskirja syvennyy hollannin- ja saksankielisten ylläleistyksiin ja yksinkertaistuksiin jakamalla yksinkertaistukset kahteen ryhmään: rajoittaviin (*restrictive*) ja tarkentaviin (*elaborative*) (ks. Meisel 1980). Edellinen koskee tapauksia, joissa oppija yksinkertaistaa kohdekieltä rakenteellisesti ja myös funktionaalisesti jättämällä pois morfeemeja, sanoja tai kokonaisia rakenteita. Spoelman luokittelee rajoittaviksi yksinkertaistuksiksi tapaukset, joissa oppija on käyttänyt taivuttamatonta sanaa siinä, missä olisi kuulunut käyttää partitiivia (monesti jopa monikon partitiivia). Tarkentava yksinkertaistus vuorostaan koskee tapauksia, jotka ovat yksinkertaistettuja siinä mielessä, että oppija ei ole oppinut tekemään eroa kahden tai useamman morfologisesti yhtä kompleksisen muodon välillä (esim. partitiivi ja genetiivi); oppijalla on näin taipumus

käyttää vain yhtä muotoa kaikissa konteksteissa. Tarkentavaan yksinkertaistukseen kuuluvat Spoelmanin mukaan muun muassa ne tapaukset, joissa oppija on käyttänyt partitiivia oikean sijamuodon sijaan. Spoelmanin havaintojen mukaan hollannin- ja saksankielisten osakorpukset sisältävät monia tarkentavan yksinkertaistuksen esiintymiä mutta vironkielisten osakorpus ei. Tutkija tulkitsee, että vironpuhujien partitiivin käyttö johtuu lähdekielen vaikutuksesta, kun taas hollannin- ja saksanpuhujien partitiivin käyttö johtuu ylläleistyksestä ja yksinkertaistuksesta. On kuitenkin tärkeää ottaa huomioon, etteivät lähdekielen vaikutus sekä ylläleistyks ja yksinkertaistus ole toisensa pois sulkevia tekijöitä. Jarvis ja Odlin (2000) esimerkiksi havaitsivat, että lähdekielen vaikutus näkyy monesti siten, että eri kielitaustaiset oppijat ylläleistyvät ja yksinkertaistavat kohdekieltä eri tavoin. Sama pätee mahdollisesti myös tämän tutkimuksen tuloksiin.

Lopuksi

Marianne Spoelmanin väitöskirja on tietääkseni ensimmäinen laajamittainen tutkimus partitiivin oppimisesta S2-oppijoiden kielessä. Tämä itsessään tekee väitöskirjasta tärkeän lisän S2-oppimiskirjallisuuteen, koska partitiivi tunnetaan yhtenä suomen kielen vaikeimpiin kuuluvista piirteistä S2-oppijoille. Väitöskirja on tärkeä lisä myös lähdekielen vaikutuksen tutkimukseen, ja tässäkin se tekee uusia avauksia. Harvat aiemmat tutkimukset ovat esimerkiksi osoittaneet, kuinka lähdekielen vaikutus voi olla yhtä aikaa sekä myönteistä että kielteistä, kuten se on vironkielisten partitiivin käytössä, joka on usein funktionaalisesti korrektilä samalla kun se on muodollisesti virheellistä (esim. *Hänellä ei ole vielä *lapsi* [pro *lapsia*] = viron kielessä *Tal ei ole veel lapsi*). Ennen kaikkea väitöskirja osoittaa selvästi ja monin mielenkiintoisin vivah-

tein, kuinka se kielentuntemus, jonka S2-oppijat tuovat mukanaan oppimistehtävään, vaikuttaa siihen, miten he oppivat käyttämään suomen partitiivia.

SCOTT JARVIS
sukunimi@ohio.edu

Lähteet

- CORDER, STEPHEN PIT 1983: A role for the mother tongue. – Susan Gass & Larry Selinker (toim.), *Cognition and the development of language* s. 18–31. New York: Wiley.
- JARVIS, SCOTT – ODLIN, TERENCE 2000: Morphological type, spatial reference, and language transfer. – *Studies in Second Language Acquisition* 22 s. 535–556.
- KAIVAPALU, ANNEKATRIN 2005: *Lähdekieli kielenoppimisen apuna*. Jyväskylä Studies in Humanities 44. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- KAIVAPALU, ANNEKATRIN – MARTIN, MAISA 2007: Morphology in transition. Plural inflection of Finnish nouns by Estonian and Russian learners. – *Acta Linguistica Hungarica* 54 s. 129–156.
- MEISEL, JÜRGEN 1980: Linguistic simplification. A study of immigrant workers' speech and foreigner talk. – Sascha Felix (toim.), *Second language development. Trends and issues* s. 13–40. Tübingen: Narr.
- RINGBOM, HÅKAN 2007: *Cross-linguistic similarity in foreign language learning*. Second language acquisition 21. Clevedon: Multilingual Matters.
- TOKOWICZ, NATASHA – MACWHINNEY, BRIAN 2005: Implicit and explicit measures of sensitivity to violations in second language grammar. An event-related potential investigation. – *Studies in Second Language Acquisition* 27 s. 173–204.